

Mälardalens högskola
Akademin för hälsa, vård och välfärd

(Bort)förklaringar till varför reflexer inte används

Ålder, kön och Construal Level Theory

Maria Lyytikäinen

C-uppsats i psykologi, VT 2013
Handledare: Leonard Ngaosuvan
Examinator: Juliska Wallin

(Bort)förklaringar till varför reflexer inte används Ålder, kön och Construal Level Theory

Maria Lyytikäinen

Genom att använda reflex kan gångtrafikanten i mörkret upptäckas 100 meter tidigare av bilisten. Ändå används de inte. CLT rör hur mentala konstruktioner formas och hur individen rör sig mellan psykologiska distanser på abstrakta eller konkreta nivåer. Kognitiv dissonans innebär att beteenden ligger i konflikt vilket leder till obehag som behöver reduceras. En enkätundersökning med 120 deltagare genomfördes med syftet att se om individer inomhus i dagsljus förklarade sin frånvaro av reflexer abstrakt medan individer utomhus i mörker förklarade konkret. Resultatet visade inget stöd för detta men däremot att män hade en tendens att förklara sig mer abstrakt än kvinnor samtidigt som de använde reflexer mer sällan och ansåg dem vara mindre viktiga för säkerheten. Resultatdiskussionen gällde om frågorna i indelningarna av abstrakt och konkret är alltför olika. Dessutom diskuteras om den psykologiska distansen var för liten eller om kön avgör mer för typ av förklaring än miljön.

Keywords: retroreflectors, dissonance, construal level theory, psychological distance

Inledning

Det har sedan slutet av 1980-talet skett en minskning av antal personer som har avlidit i den svenska trafiken (Socialstyrelsen, 2013). Trots det anmäldes det till polisen att 2888 personer hade blivit allvarligt skadade i trafikolyckor under 2011. Drygt 320 gångtrafikanter avled eller skadades svårt och minst 710 olyckor som resulterade i antingen allvarlig personskada eller död inträffade i mörker (Trafikanalys, 2012).

Bilister som färdas i 50km/h kan upptäcka en gångtrafikanter utan reflexer på cirka 18 meters avstånd. Om gångtrafikanten använder reflexer ökar avståndet för upptäckt till 113 meter. Om reflexerna satt antingen på vristerna/handledderna eller stora leder syntes de i genomsnitt redan på 186 respektive 189 meters avstånd (Luoma & Penttinen, 1998).

Vad innebär Construal level theory?

Construal level theory (CLT) handlar om hur mentala konstruktioner, det vill säga minnen och spekulationer, formas. CLT förklarar hur människan kan röra sig mellan olika psykologiska distanser genom att använda likartade mentala tolkningsprocesser (Trope & Liberman, 2010). Psykologiska distanser är egocentriska, subjektiva upplevelser där någonting utifrån det egna jaget representeras i olika avståndsdimensioner som utgörs av temporala (Lutchyn & Yzer, 2011; Rim, Hansen, & Trope, 2013), spatiala (Williams & Bargh, 2008), sociala (Rim et al.) samt hypotetiska distanser (Todorov, Goren & Trope, 2007). Annorlunda uttryckt gäller distansen uppfattningen av när, var, för vem och om en

händelse inträffar. Tolkningsprocesserna består av att i nivåer (hög respektive låg) uppfatta vad som kommer att hända samt de processer som åstadkommer representationen av händelsen (Trope & Liberman). Höga tolkningsnivåer anses vara abstrakta representationer som ligger längre fram i tiden medan låga tolkningsnivåer anses vara mer konkreta och mer temporalt nära (Trope & Liberman, 2003).

Alla psykologiska distanser har samma referenspunkt: individens upplevda här och nu. Det gör dem kognitivt relaterade till varandra och att de både påverkar och påverkas på likartade tolkningsnivåer. Om individen går från en entitets konkreta nivå till en mer abstrakt, behålls de centrala dragen medan de mindre viktiga förkastas. Vilka drag hos en representation som bedöms vara viktiga beror på vilket syfte den har. Om representationen av något, till exempel en reflex, abstraheras till att representeras som ett ”objekt för trafiksäkerhet” försvinner specifik information som fanns vid representationen av ”reflex” samtidigt som den ger ny, bredare information. Förståelsen för och utformningen av abstrakta koncept gör det möjligt för individen att se utöver det som finns i den egna livsvärlden här och nu för att till exempel inta andra människors perspektiv (Trope & Liberman, 2010).

Om representationen av något har en stor psykologisk distans krävs det högre mer generella nivåer av tolkning då de mer sällan påverkas av förändringar i den psykologiska distansen. ”Det har hänt en olycka” är till exempel på en hög tolkningsnivå eftersom det är mer abstrakt och stabilt än den låga tolkningsnivån ”Jag har varit med i en trafikolycka” eftersom individen då är mer specifik. Det finns två kriterier för hur man skiljer på höga och låga tolkningsnivåer. Det första kriteriet rör centralitet vilket betyder att föremålets betydelse påverkas mer av en förändring på hög nivå än på låg nivå. Om du till exempel lämnar in din bil på en bilverkstad förändras processen mer om bilmekanikern byts ut än om man byter ut själva verkstaden, vilket pekar på att mekanikern har högre nivå än verkstaden. Det andra kriteriet rör underordning vilket innebär att betydelsen hos låga tolkningsnivåer beror mer på höga nivåer än vice versa. Till exempel blir mekanikerns färdigheter endast relevanta om bilen behöver service medan bilen kommer att behöva service oavsett hur duktig mekanikern är. Detta pekar på färdigheterna hos bilmekanikern är på en lägre tolkningsnivå än bilens behov av service (Trope & Liberman, 2010).

Den psykologiska distansens påverkan på individen

Den psykologiska distansen kan minska individens motivation att utföra en handling om utfallet bedöms bero lite på eller vara helt oberoende av individens eget beteende. Om en person har en stor psykologisk distans till en trafikolycka, det vill säga där det till exempel anses vara osannolikt ökar risken att individen inte bär reflex. Den psykologiska distansen påverkas av många faktorer, till exempel om en händelse förväntas nu eller senare, hur sannolik den är samt om den rör den egna individen eller någon annan (Trope & Liberman, 2010).

En stor spatial distans kan leda till en dämpad känslomässig effekt. En individ med stor spatial distans kan uppleva mindre känslomässig stress vid en trafikolycka än en person med liten distans. En stor spatial distans kan även påverka affektiva bedömningar vilket kan leda till en underskattning av till exempel en trafikolyckas omfattning (Williams & Bargh, 2008).

Vid ett beslutfattande påverkas individen mer av beslutets fördelar än dess nackdelar. En närvaro av fördelar är viktigare än vilka nackdelar som är aktuella. Utan fördelar spelar det inte någon roll vilka nackdelar som finns eftersom bristen på fördelar gör att handlingen direkt förkastas. Finns det till exempel ingen fördel med att ta bussen framför bilen, behöver individen inte ens fundera på nackdelar med att ta bussen då bilen med sina fördelar blir ett givet val (Trope & Liberman, 2010). Liknande resultat har hittats vid jämförelse av orsaker

och effekter där orsaker fanns inneha den högre tolkningsnivån. För att en effekt ska framträda krävs det en orsak till beteendet, medan en orsak inte kräver att dess effekter närvarar, vilket gör dem med centrala för meningen med händelser (Rim, Hansen, & Trope, 2013).

När människor inför ett beslut genererar för- och nackdelar påverkas de väldigt mycket av den temporala distansen. Individen upplever det som lättare att generera fördelar om beslutet får konsekvenser längre fram i tiden och upplever det som lättare att generera nackdelar om konsekvenserna uppstår inom en snar framtid. Detta leder till att människor generellt har en positivare attityd om en händelse ligger längre fram i tiden än om den förväntas ske snarast (Herzog, Hansen, & Wänke, 2007). Om den temporala distansen är stor lägger individen dessutom mer fokus på hur önskvärt något är snarare än hur genomförbart det är (Lutchyn & Yzer, 2011).

Den sociala distansen påverkar hur individen beskriver en handling. Människor använder olika sätt att beskriva handlingar beroende på om det är de själva eller någon annan som har utfört dem. Som observerare tenderar människor att vid beskrivning av andras beteende använda sig av mer abstrakta predikat medan en person som beskriver det egna beteendet istället använder sig av mer kontextreferenser. Aktören själv hänför sitt beteende till externa faktorer och observerare hänför aktörens beteende till interna faktorer (Semin & Fiedler, 1989). Den psykologiska distansen till en annan person, det vill säga om det är en nära vän eller en fullkomlig främling, verkar påverka individens resonemang (Ryan, David & Reynolds, 2004). En studie av Agerström, Björklund och Allwood (2010) om vård och rättvisa visade också på att den sociala distansen påverkar resonemanget. Deras deltagare tilldelades ett moraliskt dilemma som antingen var formulerat i första person (jag-form), eller tredje person (han/hon-form). Agerström et al. menar att resultatet visade en skillnad där det i ett i tredje person formulerat moraliskt dilemma var viktigare med rättvisa och mindre viktigt med vård, än om dilemman var formulerat i första person. Skillnaden gällde endast kvinnor och på en temporal distans. Agerström et al. menar att kvinnor som intar ett abstrakt synsätt upplever ett moraliskt dilemma som en rättvisfråga snarare än en vårdfråga, oavsett om det gäller andra personer eller långt fram i tiden.

Vad är Kognitiv dissonans?

Festinger (1956) definierar kognitiv dissonans som "relations among cognitions" (s. 25) där minst två övertygelser eller beteenden är i disharmoni med varandra. När övertygelser är inkonsekventa, eller om den ena inte följer den andra, uppstår ett obehag som personen kommer att vilja avlägsna eller åtminstone reducera. En reducering kan bland annat ske genom att personen försöker revidera en eller flera av de övertygelser som skapat den kognitiva dissonansen, skaffar nya övertygelser eller information så att dessa stämmer överens alternativt att förbise vikten av de kognitioner som står i konflikt. Personen kan använda sig av en eller flera av dessa strategier, men det krävs även ett stöd ifrån den psykologiska eller sociala miljön för att den kognitiva dissonansen ska reduceras framgångsrikt.

Ett relativt enkelt sätt att avlägsna obehaget skulle vara att överge den motbevisade övertygelsen, men det är ovanligt eftersom engagemanget till den ofta är så starkt att individen hellre använder sig av andra lösningar. Ibland upplevs det därför som lättare att tolerera den kognitiva dissonansen än att medge att övertygelsen var felaktig. Många försöker förneka att övertygelsen är felaktig, vid en trafikolycka i mörker kan individer som saknar reflex hävda att en reflex inte hade förhindrat olyckan. Få lyckas dock bli av med obehaget eftersom majoriteten människor är för nära verkligheten för att kunna lura sig själva på detta

sätt. Om möjligt använder individen sig istället av rationalisering för att reducera den kognitiva dissonansen. Det krävs då ett stöd från likasinnade för att den motbevisade övertygelsens förklaring eller förändring ska accepteras och kunna minska obehaget. Denna grupp likasinnade människor som har samma övertygelse, vilket ger samma kognitiva dissonans och behov av reducering, uppfyller stödkravet och gruppmedlemmarna kan tillsammans återhämta sig från misslyckandet. Rationalisering och förnekelse tar dock inte garanterat bort all kognitiv dissonans. För att det återstående obehaget ska försvinna kan det krävas att fler människor än den egna individen övertygas om att det trots allt inte var ett misslyckande. Om alla i hela världen tror samma sak så ifrågasätter ingen dess validitet (Festinger, 1956).

Normen emot rökning kan påverka reduktionen av kognitiv dissonans. Ett beteende som avviker från normen kan leda till att individen upplever ett socialt ogillande ifrån personer som är viktiga för denne, vilket leder till en kognitiv dissonans kring det egna beteendet och en önskan om att vara socialt accepterad (Voisin, Stone & Becker, 2013). Enligt Voisin et al. ändrade deltagarna som var mot förbudsförslaget sina attityder till att bli mer positivt inställda efter att ha skrivit en opinionsbildning till förmån för rökförbudet. De deltagare som var för ett rökförbud, men skrev en opinionsbildning mot förbudet och därför bröt mot normen emot rökning, ändrade däremot inte åsikt. Resultatet stödde därför hypotesen att en handling som är i linje med normen gör attityderna mer förändringsresistenta. Om en persons attityd är resistent mot förändring måste denne använda sig av andra sätt för att reducera den kognitiva dissonansens obehag. Deltagarna som var för ett rökförbud, men skrev en opinionsbildning mot det, minskade den uppstådda kognitiva dissonansen genom att trivialisera betydelsen av deras handling och skriva opinionen tillsammans med andra deltagare. Gawronski och Strack (2004) menar att kognitiva dissonansmanipulationer bara påverkar explicita, medvetna attityder, medan de fann att implicita, omedvetna attityder såg ungefär likadana ut hela tiden oavsett om de skrev en uppsats som var tvärt emot den egna attityden och normen.

Syfte och hypotes

Tidigare forskning har, som visats ovan, främst fokuserat på hur psykologiska distanser påverkar människans beslutsprocesser och mentala representationer. Något som lämnats obesvarat är om förklaringar till ett riskbeteende förändras i miljöer som är spatialt olika och när den psykologiska distansen till beteendet är olika nära. Syftet med denna studie är att med ett kvasi-experiment undersöka hur människor förklarar sin frånvaro av reflexer beroende på den miljö och kontext som de befinner sig. Detta är intressant för att se om det finns någon särskilt effektiv situation där påverkan för ökad reflexanvändning är som störst och därigenom minska antalet mörkerrelaterade trafikolyckor.

Hypotesen är att deltagarna i betingelsen inomhus på dagen bör vara till störst del abstrakta i sina förklaringar till varför de inte använder reflexer, medan deltagarna i betingelsen utomhus i mörker istället bör vara mer konkreta i sina resonemang. Utifrån den teoretiska bakgrunden bör den spatiala distansen vara större ju lägre behovet av reflexer är för tillfället och mer konkret när det gäller här och nu.

Metod

Deltagare

Deltagarna rekryterades genom ett kriterie- och bekvämlighetsurval utifrån de två betingelserna inomhus i dagsljus eller utomhus i mörker. Deltagarna rekryterades genom att bli tillfrågade när de gick förbi enkätutdelaren på antingen en allmän plats inomhus eller utomhus. Det rekryterades lika många deltagare i båda betingelserna och samtliga deltagare rekryterades i mellersta Sverige. Samtliga använde vid deltagandet ingen reflex, vilket var satt som kriterium för deltagandet. Det deltog totalt 120 personer varav 40 personer var män och 80 personer kvinnor. Det var drygt 70% kvinnor och 30% män i vardera betingelse. Deltagarnas ålder varierade mellan 16-68 år ($M = 25$, $SD = 9.20$). Det förekom två fall av partiellt bortfall i form av enkäter i betingelsen utomhus där frågan om procentuell reflexanvändning inte hade besvarats. Dessa ersattes helt genom två nya deltagare då frågan ansågs vara betydande för analysen. De nya deltagarna rekryterades på samma sätt som övriga deltagare.

Material

Enkäten som användes i studien bestod av 24 av skribenten egendesignade påståenden och frågor. Dessa framtogs genom att anledningar till att inte bära reflex diskuterades med en utomstående person. Enkätens fyra första påståenden bestod av bakgrundspåståenden där deltagarna antingen uppmanades att ringa in ett svar på frågor om till exempel vilket kön de tillhör eller att svara med siffror på påståenden som ”Jag använder reflex _____% av tiden när jag går utomhus i mörker”. Nitton av de kvarvarande påståendena skulle besvaras genom att deltagarna kryssade för ett svarsalternativ på en 5-gradig Likertskala från 1 (*inte alls*) till 5 (*stämmer helt*). Påståendena var antingen konkreta: ”Jag använder inte reflex för att... det är låg hastighetsbegränsning där jag går” eller abstrakta: ”Jag tycker att de är fula”. Enkätens sista påstående löd ”Hur viktiga anser du att reflexer är för din säkerhet i trafiken?” och var det enda item som krävde vändning. Vändningen behövdes eftersom ett lågt värde på frågan innebar att deltagarna såg reflexer som något negativt, medan resterande påståenden hade ett högt värde för reflexers negativa aspekter. Med i enkäten fanns även en öppen fråga där eventuella övriga anledningar till frånvaron av reflexer kunde beskrivas.

De 19 påståenden som besvarades via en Likertskala delades in i två kategorier, Abstrakta och Konkreta, av både författaren och en utomstående för att minimera risken för en felaktig indelning innan den delades ut. Kategoriseringen gjordes av personerna var för sig och jämfördes sedan. De båda personernas kategoriseringar stämde överens till 94 % och de items som var olika indelade diskuterades så att båda parter var eniga om indelningen. Cronbach alpha på det abstrakta indexet var .34 och det konkreta indexet hade ett Cronbach alpha på .60. Inte på något av dessa index gick det att ta bort ett par item för att nå en alphanivå på minst .70. Indelningen genererade 5 abstrakta item och 14 konkreta. Den teoretiskt möjliga variationsvidden för det abstrakta indexet var 0-25 och för det konkreta indexet 0-70.

Undersökningen bestod av en oberoende variabel och två beroende variabler. Den oberoende variabeln utgjordes av *Miljö* (inne respektive ute) och de beroende variablerna bestod av till vilken grad deltagarnas argument var *Abstrakta* respektive *Konkreta*. Utöver

dessa fanns även de fyra kontrollvariablerna *Kön, Ålder, Hur viktiga reflexer anses vara* och *Procentuell användning*.

Procedur

Vid rekryteringen frågades deltagarna om de brukade använda reflex för att säkerställa att de uppfyllde kriteriet för deltagande. Deltagarna informerades sedan muntligt om studiens syfte samt Vetenskapsrådets (2002) etiska principer. Allt detta tillsammans med kontaktuppgifter för eventuella frågor eller intresse för den färdiga uppsatsen stod även i det missivbrev som deltagarna fick ta del av i samband med sin medverkan. Alla deltagare ombads sedan att svara på enkäten i samma miljö som de rekryterades i för att den ekologiska validiteten skulle bli så hög som möjligt.

Rekryteringen av deltagarna genomfördes i ett flertal omgångar i båda betingelserna. Detta för att minska eventuella och tillfälliga omständigheters påverkan på resultatet men även på grund av den tid det tog att få samtliga enkäter besvarade. Enkäterna för betingelsen inomhus samlades in under tre tillfällen och enkäterna för betingelsen utomhus samlades in under sex tillfällen.

Enkätens öppna fråga besvarades av 25 personer. Efter att materialinsamlingen avslutats delades även dessa 25 svar in som abstrakta eller konkreta. Denna indelning utfördes på samma sätt som indelningen av påståendena. Överrensstämningen mellan personernas indelningarna var 94%. Samtliga enkäter numrerades sedan inför analysen.

Resultat

Det förekom sju variabler i analysen, vilka var: Miljö, Konkreta förklaringar, Abstrakta förklaringar, Kön, Ålder, Hur viktiga reflexer anses vara och Procentuell reflexanvändning. Analysen utfördes i SPSS. Det gjordes fem t-test för oberoende mätningar, fyra Spearmans rho, ett chi-2 för oberoende mätningar, tre envägs-ANOVA med två Post-Hoc test samt ett Kruskal-Wallis test.

Skillnaden miljön har för det abstrakta och konkreta förklarandet

Till att börja med genomfördes ett t-test för oberoende mätningar för att jämföra miljöbetingelsens båda grupper grad av abstrakta respektive konkreta svar. Resultatet visade inga signifikanta skillnader mellan deltagarna inomhus ($M = 28.60$, $SD = 7.72$) och utomhus ($M = 28.32$, $SD = 6.11$) på de konkreta variablerna ($t(118) = .23$, $p > .05$) och inte heller på de abstrakta ($M = 10.90$, $SD = 3.00$; $M = 11.80$, $SD = 3.42$; $t(118) = -1.53$, $p > .05$). Relationerna inom den konkreta respektive den abstrakta indelningen av enkätfrågorna undersöktes med hjälp av Spearmans rho. Resultatet visade på få och relativt svaga korrelationer mellan variablerna i respektive indelning av abstrakta respektive konkreta variabler ($p > .05$).

Det var 25 respondenter som besvarade den öppna frågan. Av dessa var 15 svar abstrakta och 11 svar konkreta. Av de abstrakta svaren var 10 svar från deltagarna inomhus och 5 från deltagarna utomhus. Av de konkreta svaren var 6 från deltagarna inomhus och 5 från deltagarna utomhus. Ett Chi-två test för oberoende visade ingen signifikant skillnad mellan betingelserna och abstrakta eller konkreta svar ($\chi^2(1, n = 26) = .05$, $p = .826$, $phi = .12$).

Efter att den procentuella reflexanvändningen delats in i fem grupper (Grupp 1: 0-20 %; Grupp 2: 21-40 %; Grupp 3: 41-60 %; Grupp 4: 61-80 %; Grupp 5: 81-100 %) gjordes ett test med Spearmans rho för att jämföra hur viktiga reflexer uppskattats vara med hur många procent av tiden som individen använde reflex. Det fanns ett svagt positivt samband mellan de två variablerna ($r = .26$, $n = 120$, $p < .01$). Yttligare ett test med Spearmans rho genomfördes för att se om det visades någon korrelation även mellan procentanvändningen och riskuppfattningen. Resultatet visade på en icke-signifikant korrelation ($p > .05$).

Ett test med Spearmans rho utfördes för att undersöka korrelationen mellan procentanvändningen och de abstrakta respektive konkreta frågorna. Testet visade på en medelstark negativ korrelation mellan de abstrakta frågorna och procentanvändningen ($r = -.35$, $n = 120$, $p < .01$) där färre abstrakta förklaringar genererade en högre reflexanvändningsprocent. Det åskådliggjordes ingen korrelation mellan de konkreta förklaringarna och användningsprocenten ($p > .05$). En envägs variansanalys visade inte heller på några signifikanta skillnader mellan betingelserna inomhus ($M = 1.38$, $SD = .90$) eller utomhus ($M = 1.27$, $SD = .66$) och procentanvändning ($F(1, 118) = .65$, $p > .05$). Ett t-test för oberoende mätningar genomfördes för att jämföra deltagarnas procentuella reflexanvändning och åsikten om reflexers betydelse mellan de olika betingelserna. Resultatet visade inga signifikanta skillnader ($p > .05$) mellan de olika betingelserna för varken betydelsen av reflexer eller reflexanvändningen.

Könsskillnader i förklarandet av reflexanvändning

Ett tredje t-test för oberoende mätningar utfördes för att undersöka om det fanns några skillnader på reflexanvändningen mellan män och kvinnor. Män använde generellt reflex mindre än kvinnor ($M = 5.37$, $SD = 13.06$; $M = 14.98$, $SD = 21.62$; $t(118) = 2.58$, $p = .011$) och tyckte att reflexer var mindre viktiga för säkerheten ($M = 3.50$, $SD = 1.12$, $M = 4.14$, $SD = 1.09$; $t(72.88) = -2.87$, $p = .004$). Effektstorleken på skillnaderna var medelstor ($\eta^2 = .06$) på båda variablerna.

Vad gäller den abstrakta eller konkreta aspekten av studien visade det sig genom ett t-test för oberoende mätningar att män ($M = 12.75$, $SD = 3.46$) attribuerade de abstrakta förklaringarna signifikant mycket högre än kvinnor ($M = 10.65$, $SD = 2.90$; $t(118) = -3.50$, $p = .001$). Resultatet hade en medelstor effektstorlek ($\eta^2 = .09$). Könsskillnaden gällde dock inte mellan män ($M = 28.03$, $SD = 6.99$) och kvinnor ($M = 28.68$, $SD = 6.94$) på den konkreta variabeln ($p > .05$).

Åldersskillnader i förklarandet av reflexanvändning

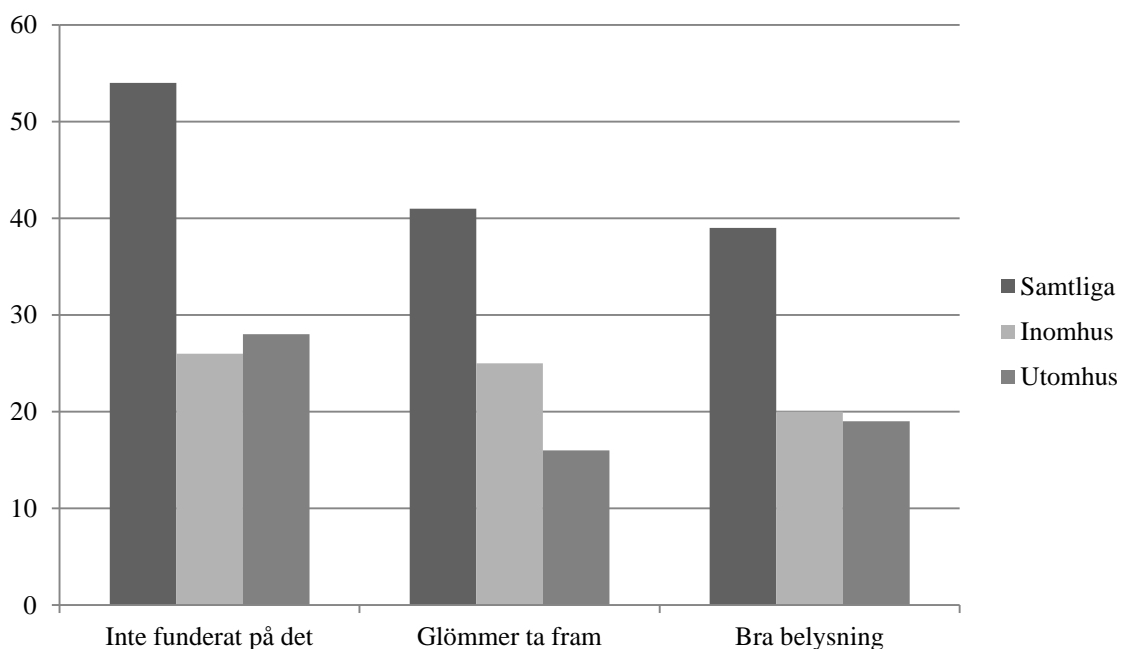
För att undersöka åldersskillnader delades deltagarna in i tre åldersgrupper (Grupp 1: 34 år och äldre; Grupp 2: 33-24 år; Grupp 3: 23 år och yngre) innan en envägs variansanalys utfördes för att se om det fanns några skillnader på hur mycket reflexer används och hur viktiga de anses vara beroende på deltagarens ålder. Den procentuella användningen av reflexer visade ingen påverkan av ålder ($M = 11.78$, $SD = 19.67$, $p > .05$) medan åsikten om dess relevans för säkerheten visade en signifikant skillnad ($F(2, 117) = 3.87$, $p = .024$). Skillnaden var av medelstor effektstorlek ($\eta^2 = .06$) och ett Post-Hoc test med Tukey HSD test visade att Grupp 3 ($M = 2.28$, $SD = 1.14$) ansåg att reflexer var viktigare än Grupp 1 ($M = 1.50$, $SD = .97$). Grupp 2 ($M = 1.87$, $SD = 1.17$) skilde sig inte signifikant från varken Grupp 1 eller 3. Resultatet verkar inte bero på att deltagarna i Grupp 3 är ute längre ($M = 2.12$, $SD = 1.25$) eller oftare ($M = 1.85$, $SD = 1.22$) än deltagarna i Grupp 1 ($M = 2.13$, $SD = 1.59$; $M =$

2.00, $SD = 1.50$) då dessa var icke-signifikanta ($F(2, 117) = .00, p > .05$; $F(2, 117) = .24, p > .05$)

En envägs variansanalys utfördes för att se om några skillnader existerade mellan åldersgrupperna och de abstrakta respektive konkreta förklaringarna. För de abstrakta förklaringarna fanns en signifikant skillnad ($F(2, 117) = 6.22, p = .003$). Skillnaden var av medelstor effektstorlek ($\eta^2 = .10$). Ett Post-Hoc test med Tukey HSD visade att Grupp 2 ($M = 12.13, SD = 3.75$) och Grupp 3 ($M = 11.57, SD = 2.97$) var mer abstrakta i sina förklaringar än Grupp 1 ($M = 8.88, SD = 2.25$). Det fanns inga signifikanta skillnader mellan Grupp 2 och Grupp 3 eller bland de konkreta förklaringarna ($p > .05$). Ett Kruskal-Wallis test visade inte på någon skillnad mellan åldersgrupperna och abstrakta eller konkreta svar på den öppna frågan.

De vanligaste orsakerna till att inte använda reflex

De tre orsaker som fick flest fyror och femmor i enkäten var ”Jag har inte funderat över det” ($M = 3.28, SD = 1.43$), ”Jag glömmer att ta fram dem” ($M = 3.02, SD = 1.27$) samt ”Det är bra belysning där jag går” ($M = 2.57, SD = 1.61$). Frekvenser för dessa visas i Figur 1. Ett t-test för oberoende mätningar visade att det fanns en skillnad mellan betingelserna inomhus ($M = 2.88, SD = 1.68$) och utomhus ($M = 2.25, SD = 1.49$) vad gäller att deltagarna glömmer ta fram sina reflexer ($t(118) = 2.19, p = .031$). Detta var dock av liten effektstorlek ($\eta^2 = .04$). Övriga av de vanligaste förklaringarna saknade statistiska skillnader mellan betingelserna i miljön ($p > .05$).

Figur 1. Antal personer som svarat antingen 4 eller 5 (stämmer helt) på de vanligaste orsakerna till att inte använda reflex.

Svaren på den öppna frågan delades in i nio kategorier beroende på vilken typ av förklaring som gavs. Bekvämlighet var den vanligaste anledningen vilken angavs av 10 deltagare. Den näst vanligaste förklaringen var att deltagarna inte tänkt på att använda reflex vilket angavs av 8 personer. Resterande typer av förklaringar nämndes av en eller två personer.

För att jämföra sambandet mellan reflexanvändning och åsikten om hur viktiga de är analyserades dessa variablers svarsfrekvenser. Av de 120 deltagarna svarade 69 % antingen en fyra eller femma på frågan ”Hur viktiga anser du att reflexer är för din säkerhet i trafiken”, jämfört med de 13 % som svarade antingen en etta eller tvåa. Trots det var procentandelen för reflexanvändning låg ($M = 11.78$, $SD = 19.67$). Det vanligaste svaret (13 %) var reflexanvändning 10 % av tiden som deltagarna är utomhus i mörker.

Diskussion

Syftet med studien var att undersöka vilken typ av förklaringar till avsaknad av reflexer som används beroende på om individen är inomhus i dagsljus eller utomhus i mörker. Resultatet av analysen som jämförde graden av abstrakta och konkreta svar i de båda betingelserna gav inte stöd för hypotesen. Av resultatet att döma kan det bero på att en indelning av variabler i abstrakta och konkreta är, åtminstone i det här fallet, allt för komplex. De givna anledningarna är oberoende av varandra och resulterar i en nollkorrelation eftersom ett högt värde på en konkret eller abstrakt variabel inte betyder ett högt värde på en annan trots att de är av samma karaktär. Det är möjligt att resultatet hade blivit ett annat om frågorna hade varit på olika tolkningsnivåer (Trope & Liberman, 2010), det vill säga om det hade funnits två versioner av varje förklaring där ena versionen var abstrakt och den andra konkret. Detta hade förhoppningsvis resulterat i att påståendena hade varit mer jämförbara. Problemet med indelningen av de konkreta och abstrakta variablerna utgör ett hot mot den statistiska validiteten i studien.

Att det inte fanns någon skillnad mellan betingelserna i miljön och sätt att förklara frånvaron av reflexer kan även ha uppkommit på grund av att skillnaden i den psykologiska distansen är för liten för att ge någon effekt. Distansen påverkas av flera faktorer (Trope & Liberman, 2010) och i det här fallet kan det bero på att riskuppskattningen när en individ är utomhus och inomhus är allt för lika. Vid ytligare forskning är det möjligt att det blir signifikanta skillnader om distansen är större, genom att till exempel jämföra deltagarnas åsikter vid olika årstider. Eftersom enkäterna samlades in i början på maj är det möjligt att årstiden för reflexanvändning hade passerat och att de därför kan ha upplevts vara lika relevanta oavsett om deltagarna var inomhus i dagsljus eller utomhus i mörker. Det skulle även vara intressant att göra en undersökning där vissa av deltagarna anger orsaker till varför de tror att andra inte använder reflex för att se om resultatet sammanfaller med Semin och Fiedlers (1989) resultat med olika beskrivningar beroende på vem som utför ett beteende. En tredje förklaring kan vara att det helt enkelt inte finns några skillnader mellan betingelserna i miljön.

Att reflexanvändandet minskar när det abstrakta förklarandet ökar kan i linje med Trope och Libermans (2010) forskning tyda på att det är en stor psykologisk distans till risken för olycka när en person använder sig av högre, mer abstrakta, nivåer av tolkning. Eventuell risk anses då finnas längre fram i tiden och behöver då inte några påtagliga, konkreta förklaringar. Detta stämmer även överens med Lutchyn och Yzers (2011) resultat att en stor temporal distans medför att individen lägger fokus på önskvärdhet snarare än genomförbarhet, då anledningen inte verkar vara att individen inte kan ha reflex. Resultatet av enkätens öppna fråga tyder på att det anses vara bekvämt att inte använda reflex. Deltagarna anger att de ”inte orkat” använda eller införskaffa en reflex vilket talar för att den psykologiska distansen leder till att reflexer bortprioriteras bland andra bestyr som är mer önskvärda. Det är möjligt att reflexanvändandet skulle öka om det delades ut gratis reflexer, och då gärna i kombination med information om dess betydelse.

Precis som för Agerström et al. (2010) visar resultatet på en könsskillnad. Möjligheten finns att skillnaderna mellan grupperna ligger i variabeln kön snarare än i miljön. Det är svårt att säga hur kön påverkar förklarandet då det egentligen skulle krävas en ny studie som fokuserar speciellt på könsskillnaden. Ett hot mot resultatets reliabilitet är nämligen att någon jämn könsfördelning inte prioriterades vid datainsamlingen. Det är emellertid rimligt att män är mer abstrakta än kvinnor när de förklarar sin avsaknad av reflex med tanke på att de även generellt anser att reflexer är mindre viktiga än kvinnorna gör och därför kan ha ett större psykologiskt avstånd. Utöver Agerström et al. finns det väldigt lite forskning på CLT och kön. Yttligare forskning som finns gäller sambandet mellan den temporala distansens inverkan på könsdiskriminering (Milkman, Akinola & Chugh, 2012) och hur den spatiala distansen påverkar barns kreativitet, där kön var en aspekt av undersökningen (Lieberman, Polack, Hameiri & Blumenfeld, 2012). Detta gör resultatet särskilt viktigt, då det är ett så pass utforskat område.

Resultaten ur en åldersaspekt visar på att åldern påverkar hur abstrakt individen förklarar sitt beteende. Detta kan bero på att det har skett en förbättring av medvetenheten om reflexers betydelse i trafiken alternativt att de äldre generationerna anser sig själva kunna styra mer över olyckor och sin egen säkerhet än den yngre generationen. Precis som vid kön prioriterades inte en jämn åldersfördelning vid datainsamlingen vilket kan vara ett reliabilitetshot då åldersfördelningen är sned. Det kan dock vara intressant för framtida forskning att konstruera en studie där åldersgrupper och dess attribuerande till konkreta eller abstrakta förklaringar undersöks närmare.

För det praktiska behovet kan det vara relevant att konstatera att det först och främst verkar vara vanligt att inte tänka på reflexer. Det finns en överensstämmelse mellan åsikten om att reflexer är viktiga och en högre andel procent som individen använde reflex. Detta är föga förvånande då det stämmer överens med tidigare forskning där bland annat Trope och Liberman (2010) menar att den uppfattning individen har om sin egen förmåga att inverka på något påverkar motivationen för ett beteende. Det är dock en svag korrelation då reflexanvändningen generellt sett är väldigt låg trots att de flesta anser att reflexer är viktiga för att en gångtrafikanter ska vara säkra i trafiken. Detta tyder på att det primära problemet inte är en brist på kunskap hos de människor som inte använder reflex, utan att de snarare faller i glömska. Resultatet kan vara av relevant karaktär då ett större fokus på reflexer under den mörkare delen av året skulle kunna öka antalet nyttjade reflexer.

Att hävda att man glömmet eller inte tänker på reflexer skulle även kunna vara ett uttryck för ett försök till försvagning av Festingers (1956) kognitiva dissonans och därmed ett validitetshot eftersom det inte behöver vara den grundläggande orsaken. Att anse att reflexer är viktiga, men ändå inte använda dem skapar troligen kognitiv dissonans hos individen då dessa motsäger varandra. Att hävda glömska eller att tanken på reflexer inte funnits där, reducerar troligtvis den kognitiva dissonansen mer än vid förklaringen att de till exempel är estetiskt oangenäma. Om inte annat framstår personen förmodligen som mindre ytlig om det handlar om glömska, vilket kan minska risken för socialt ogillande.

Referenser

- Agerström, J., Björklund, F., & Allwood, C. (2010). The influence of temporal distance on justice and care morality. *Scandinavian Journal Of Psychology*, 51, 46-55. doi:10.1111/j.1467-9450.2009.00724.x
- Festinger, L (1956). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford, CA: Stanford university press

- Gawronski, B. & Strack, F. (2004) On the propositional nature of cognitive consistency: Dissonance changes explicit, but not implicit attitudes. *Journal of Experimental Social Psychology*, *40*, 535-542. doi:10.1016/j.jesp.2003.10.005
- Herzog, S., Hansen, J., & Wänke, M. (2007). Temporal distance and ease of retrieval. *Journal of Experimental Social Psychology*, *43*, 483-488. doi:10.1016/j.jesp.2006.05.008
- Lieberman, N., Polack, O., Hameiri, B., & Blumenfeld, M. (2012). Priming of spatial distance enhances children's creative performance. *Journal Of Experimental Child Psychology*, *111*, 663-670. doi:10.1016/j.jecp.2011.09.007
- Luoma, J. & Penttinen, M. (1998). Effects of experience with retroreflectors on recognition of nighttime pedestrians: comparison of driver performance in Finland and Michigan. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, *1*, 47-58. doi:10.1016/S1369-8478(98)00006-0
- Lutchyn, Y., & Yzer, M. (2011). Construal level theory and theory of planned behavior: Time frame effects on salient belief generation. *Journal Of Health Communication*, *16*, 595-606. doi:10.1080/10810730.2011.551991
- Milkman, K. L., Akinola, M., & Chugh, D. (2012). Temporal distance and discrimination: An audit study in academia. *Psychological Science*, *23*, 710-717. doi:10.1177/095679761434539
- Rim, S., Hansen, J., & Trope, Y. (2013). What happens why? Psychological distance and focusing on causes versus consequences of events. *Journal Of Personality And Social Psychology*, *104*, 457-472. doi:10.1037/a0031024
- Ryan, M. K., David, B., & Reynolds, K. J. (2004). Who cares? The effect of gender and context on the self and moral reasoning. *Psychology Of Women Quarterly*, *28*, 246-255. doi:10.1111/j.1471-6402.2004.00142.x
- Semin, G. R. & Fiedler, K. (1989). Relocating attributional phenomena within a language-cognition interface: The case of actors' and observers' perspectives. *European Journal of Social Psychology*, *19*, 491-508. doi:10.1002/ejsp.2420190602
- Socialstyrelsen. (2013). *Dödsorsaker 2011: Causes of death 2011*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Todorov, A., Goren, A., & Trope, Y. (2007). Probability as a psychological distance: Construal and preferences. *Journal Of Experimental Social Psychology*, *43*, 473-482. doi:10.1016/j.jesp.2006.04.002
- Trafikanalys. (2012). *Vägtrafikskador 2011: Road traffic injuries 2011*. Stockholm: Sveriges officiella statistik.
- Trope, Y., & Liberman, N. (2003). Temporal construal. *Psychological Review*, *110*, 403-421. doi:10.1037/0033-295X.110.3.403
- Trope, Y., & Liberman, N. (2010). Construal-level theory of psychological distance. *Psychological review*, *117*, 440-463. doi:10.1037/a0018963
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- Samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Voisin, D., Stone, J., & Becker, M. (2013). The impact of the antitobacco norm on the selected mode of cognitive dissonance reduction. *Journal of Applied Social Psychology*, *43*, 57-67. doi:10.1111/j.1559-1816.2012.00981.x
- Williams, L. E., & Bargh, J. A. (2008). Keeping one's distance: The influence of spatial distance cues on affect and evaluation. *Psychological Science*, *19*, 302-308. doi:10.1111/j.1467-9280.2008.02084.x